

IZSÁK ÉVA: A VÁROSFEJLŐDÉS TERMÉSZETI ÉS TÁRSADALMI TÉNYEZŐI BUDAPEST ÉS KÖRNYÉKE

(Napvilág Kiadó, Budapest, 2004, 178 o.)

HARDI TAMÁS

A városfejlődés
természeti
és társadalmi tényezői
Budapest és környéke

NAPVILÁG KIADÓ

A földrajztudomány egyik klasszikus, s egyben legizgalmasabb kérdése a természeti és társadalmi tényezők hatása a települések térbeli fejlődésének jellegzetességeire. Településeink közül kiemelhetjük városainkat, ezeket a bonyolult rendszereket, amelyek térbeli sajátosságai mindennapi életünket befolyásoló erővel bírnak. Napjaink hazai szuburbanizációs folyamatai már nemcsak a kutató, a települési politikus érdeklődését ébresztik fel, hanem a laikus közönségét is, aki naponta szembesül a térbeli átalakulás következményeivel: az ingatlanok gyors átváltozásaival, amelyek sok egyéb hatáson kívül földrajzi helyük fel- vagy leértékelődését követik, az araszoló kocsisorokkal, a környezetszennyezéssel, a szegregáció erősödésével, az életünket átalakító bevásárlóközpontokkal, vagy az újjá formált, új szerepkört nyert városrészekkel stb. Ezek ma már mindennapi életünkbe, pénztárcánkba, vagyonunkba vágó kérdések. Ezért érthető, hogy a témával foglalkozó publikációk nem csupán a szakmai kör érdeklődésére tarthatnak számot.

Izsák Éva könyve átfogó képet tár elénk ezekről a folyamatokról. A könyv első pillantásra is egy jól strukturált, szépen szerkesztett mű. Foglalkozik az elméleti alapokkal, de nagyobb részét Budapest, illetve a főváros környéki települések esettanulmányaival ismerteti meg az olvasót. Mindezt ábrák, színes térképek, táblázatok teszik szemléletessé.

Az első fejezet témája maga a város jelensége, történelmi kialakulása. A klasszikus urbanizáció, az ókori városok kialakulása nagy lépést jelentett az emberiség számára nem csupán a településhálózat, a gazdaság, hanem a társadalom szerkezetének tagozódását illetően is.

A klasszikus városfejlődés után a modern urbanizációra tér át a Szerző, amit a két híres elmélet, Gaube és Enyedi szakaszolásai szerint ismertet. Az ókor, illetve az ipari forradalom kora között hiányolhatjuk a jó pár évszázad városfejlődési jellegzetességeit. Igaz ugyanakkor, hogy a később következő esettanulmányok témáját vizsgálva elegendőnek mondható a bemutatott elméleti, történeti anyag.

A városok belső szerkezetének változása sok gondolkodó (nem feltétlenül geográfus vagy településtudománnyal foglalkozó szakember) képzeletét ragadta magával. A Szerző röviden ismerteti közülük néhányat az ókori előzményektől a hazai kutatókig.

A kötet második fejezete „*A természeti és társadalmi környezet hatása Budapest városfejlődésére*” címet viseli. A fejezet kimondottan érdekes, mivel a Szerző a 18–19. századi katonai felmérések térképeit elemezve térbeli fejlődési típusokat állít fel. A térbeli növekedési jellegzetességek kialakulására kiemelt hatást gyakorolt a természeti környezet. A földhasznosítás változásának esettanulmányához három mintaterületet választott ki a Szerző. Tulajdonképpen így ez a fejezet önállóan is érdekes és új elemeket tartogat az olvasó számára, s ezek az elemek minden bizonnyal a későbbi, más munkákban is fel fognak tűnni.

A következő fejezet a társadalom városi teret alakító tevékenységét vizsgálja Budapest példáján. A várostervezés, fejlesztés számára jelentős kihívást jelentett a gyorsan növekvő főváros területének rendezése, a környező települések integrálása, amelyek életét gyakorlatilag meghatározta a szomszédos nagyváros. Értéke a fejezetnek, hogy az 1950-es fővárosi közigazgatási határ kiterjesztést előzményeivel együtt tekinti át, s ami még érdekesebb, hogy esettanulmányok segítségével hasonlítja össze a század közepén Budapesthez csatolt falvak, s a szomszédos, agglomerációban maradt települések fejlődését. Mit nyert, mit veszített egy település azáltal, hogy egy nagyváros kerületévé vált? Az esettanulmányok alapján mindenki elvégezheti a számvetést. E fejlődési jellemzők hatással vannak a kilencvenes évek (s az ezredforduló utáni) időszak települési-kerületi sikertörténeteire is. A kilencvenes évek Budapest környékén, majd néhány vidéki városunk körül is a szuburbán fejlődés, s ezzel együtt a települések közötti differenciák erősödését hozta. Izsák Éva e változásokat egy sok változóból generált szuburbán sikerindex bevezetésével vizsgálja. Az agglomeráció területi kiterjedése, a szegregáció erősödése számos társadalmi konfliktus, valamint budapesti, s fővároson kívüli probléma okozója, így az ilyen típusú vizsgálatok mindenképpen szükségesek és hasznosak.

Az utolsó fejezet Budapest és környéke ezredfordulón tapasztalt folyamataival foglalkozik. Ebben a részben a Szerző bemutatja az agglomeráció sikertörténetét Budaörs példáján, valamint a belső városi térben a kitelepülésre adott egyik lehetséges választ, a leromlott városrészek felújítását Ferencváros tömbrehabilitációján keresztül. Érzésünk szerint a fejezet egy kicsit féloldalasra sikerült. A sikertörténetek mellett a város és vidéke kapcsolatának bemutatása során hasonlóan elemezni kellett volna az ellenpéldát is, a szegényebbek kiköltözésének céltelepülését, hiszen az ezredfordulás képhez ez is hozzátartozik. Másrészt egy alfejezet erejéig – a könyv korábbi logikája alapján – áttekinthette volna a városvezetés válaszait az urbánus tér egyre sürgetőbb együttes kezelésére, különösen, ami a közlekedést, a migrációs irányokat, fejlesztéseket illeti.

A könyv értékes, szakembernek és laikusnak egyaránt ajánlható mű. Újdonságai mellett érdekes ismereteket tartalmaz azok számára, akik településük térbeli folyamatainak történeti és földrajzi gyökerei után érdeklődnek. Budapest fejlődésének bemutatása valahol az egész ország településfejlődési folyamatainak boszorkány-

konyhája, hiszen az innen leszűrt tapasztalatok, fejlődési tendenciák, kisebb városainknál léptékkülönbséggel természetesen, s időbeli eltolódással, de felfedezhetők. Vidéki városaink szuburbanizációjának, térbeli fejlődésének kutatása, s összevetése az itt publikált eredményekkel városhálózatunk átalakulásának új összefüggéseire mutathat rá.